

Telekesy István egri püspök Róma-élménye

BITSKEY István

Telekesy István egri püspök és De Camillis János József munkácsi püspök életpályája több ponton is érintkezett egymással, olykor párhuzamosságokat is mutatott, ezeknek felidézése indokolt és tanulságos lehet most, a görög katolikus főpap emlékére rendezett konferencián. A két püspök nagyjából kortársnak tekinthető, Eger főpásztora csupán nyolc évvel volt idősebb De Camillisnél. Mindketten Rómában végezték a teológiát, részben azonos években, az *Urbs Aeterna* hatása mindkettőjük későbbi tevékenységét nem csekély mértékben befolyásolta. Püspökségük ideje részben ugyancsak egybeesett, a Rákóczi-féle szabadságharc kezdeti szakaszának eseményeiben mindkettőjüknek főpapként kellett tájékozódniuk és állást foglalniuk, nem érdektelen tehát ezúttal a régió egyházpolitikai helyzetének megítélése szempontjából az egri püspökre vonatkozó újabb kutatások áttekintése.

A Telekesy Istvánra vonatkozó szakirodalom mindeddig érthető módon, elsősorban a „kuruc püspök”-ként számon tartott főpap politikai állásfoglalására, a szabadságharchoz történő csatlakozásának kérdésére koncentrált, valamint győri történetírói tevékenységét vizsgálta.¹ Kevesebb figyelem esett azonban tanulmányi éveire, holott ezek többnyire meghatározó szerepet játszottak a későbbi politikai és egyházi karrier alakulásában. Telekesy tanulmányairól célszerű lesz tehát mindekelőtt a szakirodalomban keringő adatokat pontosítani és korrigálni.

Csanády László és Szabady Béla tanulmányi alapján Sugár István életrajzi összefoglalójában is azt olvassuk, hogy Nagyszombatban, majd pedig a bécsi Pazmaneumban tanult, s onnan került ki Rómába, ahol a Collegium Germanicum Hungaricum alumnusaként végezte el a teológiát. Az újabban kiadott források alapján ez a kép pontosításra szorul.

A Sopron környéki katolikus nemes családból származó Telekesy István a humaniorákat szülővárosában abszolválta, majd a filozófiai kurzust Nagyszombatban 1655-ben a Collegium Generale alumnusaként kezdte meg. A következő évben a filozófiai kurzus második évfolyamának végén nyerte el a baccalaureusi fokozatot,

¹ CSANÁDY LÁSZLÓ, *Telekesy István*, Eger, 1912, 9–11; SZABADY BÉLA, *Telekesy István egri püspök, a győri egyházmegye történetírója*, Győr, 1941, 3–4; SUGÁR ISTVÁN, ‘Telekesy István’, in UÓ, *Az egri püspökök története*, Eger, 1984, 371; BITSKEY ISTVÁN, *Püspökök, írók, könyvtárok*, Eger, 1997, 41–47; GEBEL SÁNDOR, ‘Rákóczi püspöke’, *Telekesy István egri püspök*, in *Postavnie Františka II. Rákocibo 1703–1711*, ed. PETER KÓNYA, Prešov, 2005, 160–178; a legújabb, széles nemzetközi kontextusba helyezett összefoglalás az egri főpap egyházpolitikai szerepéről: JOACHIM BAHLCKE, *Ungarischer Episkopat und österreichische Monarchie. Von einer Partnerschaft zur Konfrontation (1686–1790)*, Stuttgart, 2005, 154–166.

közben mindvégig tagja volt a Mária-kongregációnak. 1657-ben ugyanitt folytatta studiumait a filozófia harmadik évfolyamán, ennek végén licentiátust kapott, aminek alapján lefolytathatta a doktori eljárást, s megszerezte a filozófiai doktorátust.² Ezek az évek a nagyszombati egyetem jelentékeny megerősödésének éve, a fokozatszerzések száma ekkoriban minden korábbinál magasabbra emelkedett: 1656-ban ötven, egy évvel később negyven alumnus szerzett itt doktorátust filozófiából.

Telekesy bécsi tanulásának a forrásokban semmi nyoma, neve nem szerepel a Pazmaneum tanulóinak névsorában.³ Az igaz ugyan, hogy a bécsi kollégiumból a letehetségesebbeknek ítélt növendékeket valóban a római teológiára irányították, ez bevett gyakorlatnak számított. Jelen esetben mégsem erről van szó. A félreértés nyilván onnan ered, hogy Nagyszombatról Bécsen át vezetett a teológusjelöltek útvonala Rómába, a török hódoltság idején ez másképp aligha történhetett volna, így a fiatal Telekesy is előbb a császárvárosba érkezett, ez azonban csak útiállomása lehetett, nem pedig tanulmányai folytatásának helyszíne.

1. Tanulmányok a Collegium Germanicum Hungaricumban

A fiatal papjelölt az esztergomi érsek ajánlólevelével érkezett Bécsbe, onnan indult tovább Rómába, hogy a Collegium Germanicum Hungaricumban végezze el a teológiát. Útitársa Parrádi Péter volt, akivel egyidőben, 1657. november 10-én írták be nevét az intézmény matriculájába. A kollégium előírásai szerint hét–nyolc havi próbaidő után került sor az eskütételre, ez jelen esetben a két alumnust illetően 1658. május 26. napjára esett. Társáról, Parrádi Péterről csak annyit tudunk, hogy mindvégig tanuló társa volt, kiváló szónoknak tartották, majd hazatérve pozsonyi kanonok lett, s viszonylag korán, 1683-ban meghalt.⁴

Ugyanebben az évben érkező alumnusok, azaz Telekesy római évfolyamtársai voltak még: az esztergomi egyházmegyéből Boross Péter, Illésházy Ádám és Dobis István, a győri egyházmegye pátrosrendi Bolla Péter, valamint a zágrábi egyházmegyéből delegált horvát Wolfgang Gabriel Chrisanich (Vuk Gabriel Križanič). A magyarországi tanulók összlétszáma a felső évfolyamok hallgatóival együtt ekkor mintegy 15 fő volt, s ez jóval népesebb csoportot jelentett, mint a korábbi éveké. A kollégium az 1650-es évek első felében nehéz időszakot vészelt át, pénzügyei azonban rendeződtek, ezzel párhuzamosan a hallgatói létszám is stabilizálódott, minthogy Lippay György érsek – a korábbi római alumnus – számos hallgatót

² BOGNÁR KRISZTINA – KISS JÓZSEF MIHÁLY – VARGA JÚLIA, *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777*, Bp. 2002, 144 (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből, 25).

³ FAZEKAS ISTVÁN, *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951)*, Bp. 2003 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 8).

⁴ VERESS ENDRE, *A római Collegium Germanicum Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai*, Bp. 1917, 56 (Fontes rerum hungaricarum, II). Névlisánkról Parrádi neve sajnálatos módon lemaradt: BITSKEY ISTVÁN, *A római Collegium Germanicum Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés*, Bp. 1996, 254 (Italianistica Debreceniensis, Monográfiák 2).

irányított Rómába. 1658-ban fejezte be tanulmányait és hagyta el a kollégiumot Benkovich Ágoston, a pálosrendi szerzetesből lett későbbi váradi püspök, a bihari régió rekatolizálásának vezető személyisége, akivel az odaérkező fiatal Telekesy még minden bizonnyal találkozott.⁵ Ugyancsak valószínűsíthető, hogy Telekesy és De Camillis is találkozott egymással, az utóbbi ugyanis ekkoriban a Szent Atanázról elnevezett Collegio Greco alumnusaként végezte teológiai tanulmányait.⁶ Minthogy a különböző nemzeti kollégiumok papnövendékei a teológiai előadásokat egyaránt a központi jezsuita intézmény, a Collegio Romano professzoraitól hallgatták, joggal feltételezhető, hogy ismerték egymást.

Telekesy tanulmányai idején a német–magyar kollégium rektori tisztségét a genovai származású Aloysius Spinola töltötte be, aki korábban a Collegio Romano Szentírás–tanára és pápai gyóntató volt, tekintélyét az is jelzi, hogy szokatlanul hosszú ideig, tizenhat évig állt az intézmény élén. A kollégium spirituális, s ilyen módon az alumnusok gyóntatója Nádas János volt, aki meghatározó szerepet játszott a papjelöltek lelki–szellemi nevelésében.⁷ Nádas kapcsolatban állt a kor legnevesebb jezsuita polihisztorával, Athanasius Kircherrel is, akinek tudós munkásságáról a Rómában tanuló fiatalok ugyancsak értesülhettek.⁸ Telekesyt is taníthatta, mivel 1660-ban a Collegio Romano-ban a kontroverziát éppen Kircher adta elő.⁹ Ugyanitt a *praefectus studiorum* tisztségét Giovanni Battista Giattini (1601–1672) töltötte be, akinek negyven irodalmi alkotását tartja számon a szakirodalom, számos iskolai színjátékát adták elő, az egyiket, az *Antigonus tragoedia moralis* címűt Sommervogel adata szerint éppen 1661-ben, ezt az akkor ott tanuló magyar diákok is láthatták. Telekesy római tanárai közt tartható még számon Nicolo Pallavicino, Guglielmus Dondini, Otto de Conti, Francesco Gentili és Giacomo Luti. Magas színvonalú képzést kapott tehát a jezsuita tanároktól, a poszt-tridentinus szellemű lelki nevelést pedig a Collegium Germanicum Hungaricum légköre biztosította. Róma természetesen az intézményes nevelésen és képzésen túl is formálta a jellemet és a mentalitást: ókeresztény emlékei, reneszánsz és barokk palotái, templomainak egész sora, a festészet és a szobrászat kiemelkedő alkotásai, a könyvtárak gazdagsága és az egyháztörténet felvirágzása, a reprezentatív ünnepek, a processziók, a szentek kultuszának különféle formái, az iskolai színjátékok, a kertkultúra és az Apollinare templom zenei élete köztudottan egész életre szóló élményt jelentettek az itt tanuló alumnusoknak.¹⁰

⁵ VÉGHSEŐ TAMÁS, „*Catholice reformare*”. *Ágoston Benkovich O.S.P.P.E. missionario apostolico, vescovo di Várad (1631–1702)*, Collectanea Vaticana Hungariae, II, 2, Budapest–Róma 2007, 126–128, 130–132.

⁶ ATHANASIVS B. PEKAR, „Tribute to Bishop Joseph J. de Camillis OSBM (1641–1706)”, in *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*, II/II, 12, 1985, 374–418.

⁷ *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. J., II (1601–1640)*, coll. et ed. L. LUKÁCS, Romae, 1982, 686; TŰSKÉS GÁBOR, *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádas János)*, Bp. 1997, 109–110.

⁸ JOHN E. FLETCHER, ‘Athanasius Kircher and his correspondence’, in *Athanasius Kircher und seine Beziehungen zum gelehrten Europa seiner Zeit*, Wiesbaden, 1988, 172.

⁹ RICCARDO GARCIA VILLOSLADA, *Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù (1773)*, Roma, 1954, 325 (Analecta Gregoriana, LXVI).

¹⁰ THOMAS CULLEY, *A study of the Musicians connected with the German College in Rome during the 17th Century and of their Activities in Northern Europa*, Rome–St. Louis, 1970 (Sources and Studies for the

Az előretörő, triumfáló katolicizmus szellemiségével és tárgyi emlékeivel egyaránt megismerkedhettek a római évek alatt a jövő főpapjai, akik azonban a háborúktól dúlt, s felekezeti küzdelmektől hangos közép-európai országokba tértek vissza tanulmányaik befejeztével.

Kérdésünk ebből adódóan most az, hogy mit hasznosíthatott római élményeiből hazatérése után Telekesy, vannak-e jelei Róma hatásának a későbbi magyarországi tevékenységében. Rómára történő szöveges visszaemlékezéséről nem tudunk, azonban számos jele van olaszos tájékozottságának, római szellemi orientációjának, ezekből valamelyest körvonalazható a hatás, amely őt a katolicizmus egyetemes központjában érte.

Pályáját egyháztörténetíróként kezdte Győrben, ahol a helyi archívum rendezése közben, Kollonich Lipót megbízásából írta meg az egyházmegye történetét, amely 1688-ra készült el *Arca Noe* címmel. Aligha kapta volna ezt a megbízatást, ha műveltsége, történeti érzéke és képzettsége nem lett volna közismert.

2. Győrből Egerbe

Amikor egri püspökké kinevezték, egyes könyveit a győri székesegyházra hagyta,¹¹ könyvtárának zömét viszont Győrből magával hozta Egerbe, 1699. november 4-én készült leltára szerint négy diófa szekrényben voltak elhelyezve a kötetek.¹² Noha a könyvek azonosítása a jegyzék hiányosan feltüntetett adatai miatt nehézkes, közülük többnek római eredete mégis kétségtelennek látszik. Szerepel például a listán Giovanni Battista Ferrari (1584–1655) jezsuita polihisztor nagyhatású botanikai műve (*De Florum cultura*, Roma, 1633), amely a magyarországi főpapi kertkultúra legfőbb forrásművének számított, Lippay János *Pozsonyi kert* (I-II, Nagyszombat–Bécs, 1664–1667) című monográfiájának is egyik forrása volt.¹³ Egy másik cím (*Hortorum libri*) ugyancsak azt jelzi, hogy Telekesy érdeklődött a kertkultúra iránt. Könyveit végrendeletében a szemináriumra testálta, közülük több az Egri Főegyházmegyei Könyvtárba került be később, s azok ma is ott találhatóak, mint azt possessorbejegyzései tanúsítják többek között az egyik bibliai konkordancia címlapján,¹⁴ valamint Jacobus Sweertius, Alphonsus a Jesu Maria, a dillingeni jezsuita professzor Paul Laymann egy-egy és Jacobus Menochius három könyvének dekoratív

History of the Jesuits, 2); PETER SCHMIDT, *Das Collegium Germanicum in Rom und die Germaniker. Zur Funktion eines römischen Ausländerseminars (1552–1914)*, Tübingen, 1984; HANNS GROSS, *Rome in the Age of Enlightenment. The post-Tridentine syndrome and the ancient regime*, Cambridge, 1990, 272–276.

¹¹ VÁSÁRHELYI JUDIT, 'A győri Székesegyházi Könyvtár possessorai', in *Magyar Könyvszemle*, 1980, 260.

¹² Heves megyei Levéltár, XII–2/d, 47. kötet, 195–196, valamint 48. kötet 18 verso, 49. k. 63. Végrendelete 1710-ből: 48. k. 94.

¹³ BITSKEY, *A római Collegium Germanicum Hungaricum* (op. cit. 4. jegyzet), 174.

¹⁴ LUCA FRANCISCUS, *Concordantiae Sacrorum Bibliorum Vulgatae Editionis, Coloniae Agrippinae*, 1684. Egri könyvtári raktári jelzete: D2, II, 108. A címlapon: „Ex libris Stephani Telekesi Episcopi Csanadiensis, Custodis Jauriensis, 1696.”

első levelén.¹⁵ Ezek a kötetek eléggé egyértelműen a püspök egyházi érdeklődését és tájékozottságát illusztrálják.

A török uralom alól nemrég felszabadult Eger a 17. század végén lepusztult, romos állapotban volt, itt kellett az újonnan kinevezett főpaprak a püspöki székvárosi ranghoz méltó környezetet teremteni. A környék újjáépítése és rekatolizációja terén főként a jezsuitákra számíthatott, akik templom, iskola és rendház építését kezdték meg, az épületegyüttes alapkövét a püspök rakta le 1700-ban. Ugyancsak ő kezdeményezte, hogy iskoladráma készüljön a törökverő hősről, Dobó Istvánról, s azt a jezsuita gimnázium diákjai nagyszabású szabadtéri látványosság formájában adják elő. Ebben többszáz diák vett részt, ágyúkat vonultattak fel, s végül a kereszténység diadalát mutatták be az ostrom jeleneteit rekonstruálva. A drámatörténet kutatói felvetették, ámde nem válaszolták még meg a kérdést: mi inspirálta Telekesyt arra, hogy alig néhány hónappal Egerbe érkezése után egy ilyen reprezentatív rendezvény mecénása legyen?¹⁶ Úgy hisszük, a Rómában látott színelőadások példája is szeme előtt lebeghetett, amikor ezt a témát vitette színre, s természetesen a *genius loci* erre különösen alkalmas volt. A drámában előadott 1552-es ostrom történetének fő forrásaként az ismeretlen szerző a neves olasz történétíró, Ascanio Centorio *degli Ortensi* című művét jelölte meg. A korábban Castaldo szolgálatában álló, Erdélyben is katonáskodó olasz historikus *Commentarii della guerra di Transilvania* (Velence, 1566) című munkájában köztudottan a magyarországi várháborúk hőseit mint az egész kereszténység védelmezőit mutatja be, s különös részletességgel és lelkesedéssel írt Eger védelméről. Ebből a szempontból igen szerencsésen választott tehát az iskolai előadás szerzője, amikor elsősorban ennek alapján – bár Istvánffy ostromleírását is figyelembe véve – állította össze az előadást. Talán nem indokolatlan mindennek alapján feltenni a kérdést: vajon nem éppen a történetírással már eddig is foglalkozó, római tanultságú püspök ajánlhatta az itáliai történétíró művét az előadás szerzőjének figyelmébe?

Telekesynek pontosan ismernie kellett az iskolai színjátszás rendkívüli hatását a rekatolizáció folyamatában, Rómában elég tapasztalatot szerezhetett erről, ezért tűzött ki jutalmat az egri előadás résztvevői számára. A következő években is mecénása volt az iskoladrámáknak, egy további színjátékban a legelső egri püspök, Buldus életét jelölte ki témaként, ezt is előadták az egri diákok. Ebben a darabban

¹⁵ A Telekesy possessorbejegyzésével ellátott könyvek: SWEERTIUS FRANCISCUS, *Selectae Christiani Orbis deliciae ex urbibus, templis, bibliothecis et aliunde*, Coloniae Agrippinae, 1625; ALPHONSUS A JESU MARIA, *Consiliarius spiritalis praelatorum ...*, Herbipoli, 1698; PAUL LAYMANN, *Iusta defensio Sanctissimi Romani Pontificis*, Dilingae, 1631; JACOBUS MENOCHUS, *De adipiscenda, retinenda et recuperanda possessione ...*, Coloniae Agrippinae, 1614; *De arbitrariis iudicium questionibus et causis libri duo*, Coloniae Agrippinae, 1615; *Consiliorum sive responsorum*, tomus I-II, Francofurti ad Moenum, 1625. Itt köszönöm meg Surányi Imre könyvtáros úr szíves segítségét a kötetek azonosításában. A könyvekről bővebben: BRISKEY ISTVÁN, 'Telekesy István püspök könyvei Egerben', in *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, Piliscsaba 2007, 33–35.

¹⁶ KILIÁN ISTVÁN, 'Törökverő magyarok az iskoladrámákban', in *Az Egri Múzeum Évkönyve*, XI–XII, 1973/74, 178, valamint UÓ.: 'Dráma Dobó Istvánról és az egri vár védelméről. Eger, 1700', in *Agria XXXVI (az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve)*, 2000, 499. A témáról bővebben: VARGA IMRE – PINTÉR MÁRTA ZSUZSANNA, 'Történelem a színpadon. Magyar történelmi tárgyú iskoladrámák a 17–18. században', Bp. 2000, 140–143 (Irodalomtörténeti Füzetek, 147).

Bulduş Szent Gellértsel együtt mártíromságot szenvedett, s Egerben ettől kezdve szinte szentként tisztelték a legendás hírv Bulduş püspököt.¹⁷

Az egyházmegye újjászervezését, valamint a püspöki székhely anyagi és szellemi életének felpozícionálását az idős püspök rendkívüli energiával folytatta, erről bővegesen értekezett már a szakirodalom. Itt most csak azt említjük, hogy az égető paphiány enyhítésére a püspök legelső intézkedései közé tartozott a szeminárium létesítése. Egerbe kerülése után azonnal telket vásárolt erre a célra, megkezdte az építkezést, s 1705-ben már meg is kezdődhetett itt a tanítás. Az alapítólevél kibocsátására csak 1709-ben került sor, miután a főpap az intézet anyagi alapjait is biztosította. Noha kezdetben csak a kazuisztika (*casus conscientiae*) szerepelt a tantervben, később kiteljesedett az oktatás, s az egri képzés felzárkózhatott a kassai és a nagyszombati mellé.¹⁸

Napirendre tűzte Telekesy püspök az új székesegyház felépítését is, a Szent Mihály plébániai templomot kívánta katedrálissá fejleszteni, s ezt saját jövedelméből finanszírozta. Az épülő Mária-kápolnában helyezte el a máriapócsi görög katolikus templom kegyképeének Imreleszky Péterrel készítettett másolatát, s bőkezűen gondoskodott az egyházi szertartásokhoz szükséges egyéb tárgyak és bútorok beszerzéséről. Ugyancsak már 1700-ban megindította a püspöki rezidencia renoválási és bővítési munkálatait, emellett az egyházmegye falusi templomainak újjáépítését is elrendelte.¹⁹

Az egyházmegye vallásos életének megszervezésére különös figyelmet kellett fordítania a főpásztornak a huzamos iszlám uralom hatásának ellensúlyozására. *Rituale Agriense* (Vienna, 1702) címmel a szentségek kiszolgáltatásának rendjét szabályozta, ebben aktuális előírásként szerepel az iszlám hitről áttérő, katolizáló személyek számára előírt szöveg rögzítése. Egerben ugyanis számos török család maradt vissza a város felszabadítása után is. Papjai számára Telekesy latin imádságos könyvet állított össze, mintegy mintaszövegeket bocsátva közre az ájtatossági formák szabályozására.²⁰

3. Politika és egyházszerzés

Az építő munkát, a katolicizmusnak a régióban történő poszt-tridentinus szellemű újjászervezését azonban megtörték a Rákóczi-szabadságharc hadi eseményei. Mint tudjuk, Telekesy némi habozás után úgy döntött, hogy a politikai dilemmában döntő motívumnak az egyházmegye és a katolikus lakosság java kell hogy le-

¹⁷ SUGÁR ISTVÁN, *Az egri püspökök története*, Bp. 1984, 23.

¹⁸ BOZSIK PÁL, *Az egri papnevelés története a XVIII. században 1780-ig*, Eger, 1910, 76–78; BOSÁK NÁNDOR, 'Teológiai oktatás Egerben a XVIII. században', in *Kétszáz éves az egri Főegyházmegyei Könyvtár 1793–1993*, szerk. ANTALÓCZY LAJOS, Eger, 1993, 159–164.

¹⁹ Minderről bővebben: SUGÁR, *Az egri püspökök* (op. cit. 17. jegyzet), 380–390, valamint GEBEL, 'Rákóczi püspöke' (art. cit. 1. jegyzet), 171 skk.

²⁰ *Flores precum devotioni piarum mentium ... oblata ab ... Domino Stephano Telekesy episcopo agriensi*, Tyrnaviae, 1702.

gyen, ezért állt a vezérlő fejedelem táborába, megkímélve ezáltal székhelyét a harci pusztításoktól. Közismert az a rokonszenv, amellyel Rákóczi övezte a püspököt, nagyra becsülte, szinte atyjának nevezte őt visszaemlékezésében. A kortársak sem kételkedtek a „kuruc főpap” politikai hűségében, miként azt Csécsi János is feljegyezte a szécsényi országgyűlésről szóló híradásában. Eszerint Szécsényben a fejedelmi eskü után „Telekesy István egri püspök hosszú és magyar nyelven adá rá áldását, összehasonlítván a fejedelmet Mózesrel minden életében, bujdosásiban, s Istentől lett megváltásában. Megköszönte a fejedelemnek, hogy ez magát a hazza kiszabadítására ajánlotta...”²¹

Miután sok nehézség árán, a szatmári békét követően Telekesynek sikerült szerepvállalását tisztázni, s 1711. június 11-én visszavonták az esztergomi érsek elmarasztaló intézkedését, s ismét betölthette püspöki és főispáni tisztségét, késelelem nélkül egyházmegyéje ügyei felé fordult. Érthető módon elsősorban az új székesegyház felépítésére irányította figyelmét. Erre a munkára ő szerződtette a *pallerius italicus*-t Giovanni Battista Carlone személyében, az olasz mestert a püspök kívánságára vették fel az egri kőműves, ács és kőfaragó céh tagjai sorába.²² Telekesy utóda, Erdődy Gábor Carlonét még évtizedekig foglalkoztatta Egerben, részint a püspöki rezidencia építésénél, részint a környék templomépítkezéseinél. Carlone 1717-től Rómában *approbált terv* szerint építtette a püspöki székváros jezsuita templomát, ennek tervezete azonban még Telekesy idejében, 1699-ben készült el.²³

További adatok sorakoztatása nélkül is leszűrhető a konklúzió, miszerint Telekesy István egri főpapként egyházmegyéje újjászervezéséből, a katolicizmus újraerősítésének tervéből megvalósított annyit, amennyit a mostoha körülmények engedtek számára. Mindez így sem kevés, alapvetése nyomán a 18. században megkezdődött a barokk Eger kiépülése, melynek során a város a katolicizmus egyik fellegvára, tudományos központja, az itáliai művészeti ízlés magyarországi meghonosításának egyik mindmáig elismert és megcsodált példája lett.²⁴ Püspökutódai – Erdődy Gábor, Barkóczy Ferenc és Eszterházy Károly – azon az úton haladtak tovább, amelyen a „kuruc püspök” elindult: a katolikus műveltség pozícióinak újjászervezését, színvonalának emelését tekintették céljuknak, s ebben valamennyiüket Róma példája, ottani tanulmányaik szelleme, a *sensus romanus* vezérelte.

²¹ KÖPECZI BÉLA – R. VÁRKONYI ÁGNES, *Rákóczi Tükör*, II, Bp. 2004, 137, valamint R. VÁRKONYI ÁGNES, 'Rendhagyó országgyűlés Szécsényben, 1705', in *A szécsényi országgyűlés 1705-ben*, szerk. PRAZNOVSZKY MIHÁLY, Szécsény, 1995, 7–58.

²² VOIT PÁL, *Heves megye műemlékei*, I, Bp. 1969, 123, 316–317.

²³ *op. ult. cit.* 126.

²⁴ ISTVÁN BITSKEY, 'Pietas, ars, scientia (Il mecenatismo all' italiana di Károly Eszterházy, vescovo di Eger)', in *Studi Finno-Ugrici, Annali Università degli Studi di Napoli „L' Orientale”*, Napoli, 1999–2001, 93–106. A magyarországi katolicizmus újjászerveződésének kultúrájáról újabb, kiváló összefoglalás: MAURIZIO TANI, *La rinascita culturale del '700 ungherese. Le arti figurative nella grande committenza ecclesiastica*, Gregorian University Press, Roma 2005.